

Katarzyna Dudka*

Stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniach dyscyplinarnych uregulowanych w prawie o adwokaturze oraz ustawie o radcach prawnych

1. ANALIZA REGULACJI POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO W USTAWIE – PRAWO O ADWOKATURZE

Prawo o adwokaturze¹ reguluje zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej w dziale VIII (art. 80–95n). Jest to regulacja kompleksowa, obejmująca zarówno kwestie materialnoprawne (podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej, system kar i zasady ich wymierzania, problematykę kary łącznej, przedawnienie, zatarcie kary dyscyplinarnej), jak i procesowe. Aspekty procesowe dotyczą zbiegu postępowania dyscyplinarnego z postępowaniem karnym, podsądności i właściwości sądu dyscyplinarnego, przebiegu postępowania dyscyplinarnego, systemu środków zaskarżenia, stron postępowania dyscyplinarnego, zasad postępowania dyscyplinarnego, tymczasowego zawieszenia w czynnościach zawodowych adwokata lub aplikanta adwokackiego, które jest swego rodzaju środkiem zapobiegawczym stosowanym wobec obwinionego w postępowaniu dyscyplinarnym.

Zgodnie z art. 80 pr. adw. adwokaci i aplikanci adwokaccy podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za następujące czyny:

- postępowanie sprzeczne z prawem,
- postępowanie sprzeczne z zasadami etyki,
- postępowanie sprzeczne z zasadami godności zawodu,
- naruszenie obowiązków zawodowych.

Szczególnym rodzajem deliktu dyscyplinarnego jest naruszenie wolności słowa i pisma, stanowiące ściganą z oskarżenia prywatnego zniewagę lub zniesławienie strony, jej pełnomocnika lub obrońcy, kuratora, świadka, biegłego lub tłumacza (art. 8 ust. 2 pr. adw.).

^{*} Dr hab. Katarzyna Dudka jest profesorem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz profesorem Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie.

¹ Ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 635 ze zm.), dalej jako pr. adw.

Dodatkowo adwokaci odpowiadają dyscyplinarnie za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności polegających na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami.

Zasady etyki zawodu adwokackiego zostały określone w Zbiorze Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeksie Etyki Adwokackiej), przyjętym uchwałą Naczelnej Rady Adwokackiej z 10.10.1998 r. (2/XVIII/98), zmienionym uchwałami Naczelnej Rady Adwokackiej z 19.11.2005 r. (32/2005) oraz z 19.11.2011 r. (33/2011–54/2011)².

Kodeks Etyki Adwokackiej (KEA) reguluje kwestie ogólne (rozdział I), wykonywanie zawodu (rozdział II), stosunek do sądu i innych organów, przed którymi występuje adwokat (rozdział III), stosunek do kolegów (rozdział IV), stosunek do klientów (rozdział V), pracę w samorządzie i stosunek do władz adwokatury (rozdział VI).

Zgodnie z § 1 ust. 2 KEA naruszeniem godności zawodu adwokackiego jest takie postępowanie adwokata, które mogłoby go poniżyć w opinii publicznej lub poderwać zaufanie do zawodu. Celem podejmowanych przez adwokatów czynności zawodowych jest ochrona interesów klienta (§ 6 KEA). Jakkolwiek w czasie wykonywania czynności zawodowych adwokat korzysta z pełnej swobody i niezależności, na adwokacie spoczywa szczególny obowiązek dbałości o to, aby nie przekroczyć granic prawidłowego reprezentowania interesów klienta (§ 7 KEA).

Adwokat nie może podejmować takich zajęć, które, uwłaczałyby godności zawodu, ograniczałyby niezawisłość adwokata, podważałyby zaufanie publiczne do adwokatury. Za kolidujące z wykonywaniem zawodu adwokackiego uznaje się w szczególności:

- a) zajmowanie w cudzym przedsiębiorstwie stanowiska zarządcy, sprawowanie funkcji członka zarządu, prokurenta w spółkach prawa handlowego oraz członka rady nadzorczej oddelegowanego do zarządu spółki prawa handlowego, chyba że jest to przejściowo sprawowana funkcja, mająca za cel wykonanie określonego i ograniczonego w czasie zlecenia klienta;
- b) podejmowanie się zawodowo pośrednictwa przy transakcjach handlowych, z wyjątkiem doradztwa przy zawieraniu umów oraz dokonywania w ramach działalności kancelarii adwokackiej czynności handlowych i finansowych niezwiązanych z wykonywaniem zawodu adwokata;
- c) prowadzenie kancelarii adwokackiej w tym samym lokalu z osobą prowadzącą inną działalność, gdy taka sytuacja byłaby sprzeczna z zasadami etyki adwokackiej lub mogła narazić dobre imię adwokatury.

Natomiast zgodne z etyką zawodową jest wykonywanie przez adwokata funkcji syndyka, podejmowanie czynności nadzorca sądowego, likwidatora i zarządcy działającego na podstawie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze³, pełnienie

² Tekst jednolity ogłoszony przez Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej 14.12.2011 r.

³ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1112 ze zm.).

funkcji kuratora we władzach fundacji, w radach nadzorczych, zarządach spółdzielni mieszkaniowych i innych, a także pełnienie obowiązków członka zarządu i prokurenta spółek prawa handlowego, z zastrzeżeniem przepisów powyższych, a także dotyczących zasad ochrony tajemnicy adwokackiej (§ 9 ust. 1–4 KEA).

Systematyka kar dyscyplinarnych została zawarta w art. 81 ust. 1 pr. adw. i obejmuje:

- upomnienie,
- nagany,
- karę pieniężną,
- zawieszenie w czynnościach zawodowych na czas od 3 miesięcy do 5 lat,
- wydalenie z adwokatury.

Karami dodatkowymi są:

- zakaz wykonywania patronatu,
- podanie treści orzeczenia do publicznej wiadomości środowiska adwokackiego przez opublikowanie w czasopiśmie wydawanym przez organ adwokatury (art. 81 ust. 6 pr. adw.).

Zakaz wykonywania patronatu orzekany jest obligatoryjnie, na czas od 2 do 10 lat w razie skazania na karę zawieszenia w czynnościach zawodowych (art. 81 ust. 3 pr. adw.), albo fakultatywnie, na czas od roku do 5 lat w przypadku wymierzenia nagany lub kary pieniężnej (art. 81 ust. 2 pr. adw.).

Kara nagany oraz kara pieniężna skutkują utratą biernego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego na okres 3 lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 4 pr. adw.).

Karę pieniężną wymierza się w granicach od 5-krotnej do 50-krotnej podstawowej składki izbowej (art. 82 ust. 1 pr. adw.). Nie orzeka się jej w stosunku do aplikantów adwokackich (art. 83 ust. 1 pr. adw.).

Zawieszenie w czynnościach zawodowych pociąga za sobą utratę biernego i czynnego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego na czas 6 lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 5 pr. adw.).

Kara wydalenia z adwokatury ma charakter eliminacyjny. Jej skutkiem jest skreślenie z listy adwokatów bez prawa ubiegania się o ponowny wpis (art. 82 ust. 2 pr. adw.). W stosunku do aplikantów oznacza skreślenie z listy aplikantów bez prawa ubiegania się o ponowny wpis na listę aplikantów adwokackich lub o wpis na listę adwokatów przez okres 10 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia o karze wydalenia z adwokatury.

Zgodnie z art. 84 ust. 1 pr. adw. w razie jednoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych sąd dyscyplinarny wymierza karę za poszczególne przewinienia, a następnie karę łączną. Zasady jej wymierzania określone zostały w art. 84 ust. 2 pr. adw.:

- 1) w razie orzeczenia kary upomnienia i nagany wymierza się łączną karę nagany;
- 2) kary upomnienia i nagany nie podlegają łączeniu z karą pieniężną;
- 3) przy karach pieniężnych łączna kara pieniężna nie może przekraczać sumy tych kar i nie może być niższa od najwyższej z orzeczonych kar pieniężnych;

- 4) kara zawieszenia w czynnościach zawodowych nie podlega łączeniu z karami upomnienia, nagany i karą pieniężną;
- 5) przy orzeczonych za kilka przewinień karach rodzajowo różnych i karze wydalenia z adwokatury wymierza się karę łączną wydalenia z adwokatury, a w wypadku orzeczonych równocześnie kar pieniężnych karę tę orzeka się na zasadach przewidzianych w pkt 3.

Zasady przewidziane dla orzekania kary łącznej stosuje się odpowiednio w razie wydania orzeczenia łącznego.

W prawie o adwokaturze przewidziane zostały 2 różnego rodzaju terminy przedawnienia. W myśl art. 88 ust. 4 pr. adw. karalność przewinienia dyscyplinarnego ustaje, jeżeli od czasu popełnienia 5 pięć lat, a w wypadku zniewagi lub zniesławienia, o których mowa w art. 8 ust. 2 pr. adw. – 2 lata. Drugi termin określony został w art. 88 ust. 1 pr. adw., zgodnie z którym nie można wszcząć postępowania dyscyplinarnego, jeżeli od chwili popełnienia przewinienia upłynęły 3 lata, a w wypadkach przewidzianych w art. 8 ust. 2 pr. adw. – 6 miesięcy. Jeżeli jednak czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie dyscyplinarne nie następuje wcześniej niż przedawnienie karne (art. 88 ust. 2 pr. adw.).

Wyraźnie można dostrzec nieprawidłowość przyjętych w art. 88 pr. adw. rozwiązań, wynikającą z wadliwego umiejscowienia przepisu art. 88 ust. 2 pr. adw., wydłużającego termin przedawnienia deliktów wypełniających znamiona przestępstwa. Rzecz w tym, że wydłużenie terminu przedawnienia odnosi się wyłącznie do terminu wskazanego w art. 88 ust. 1 pr. adw., co oznacza, że jeżeli przewinienie dyscyplinarne wypełnia znamiona przestępstwa, można wszcząć postępowanie dyscyplinarne również po terminie wskazanym w art. 88 ust. 1 pr. adw., jednak nie później niż upływa termin przedawnienia przestępstwa. Karalność takiego przewinienia (choćby wypełniało znamiona zbrodni zabójstwa, której karalność przedawnia się z upływem 30 lat, w myśl art. 101 § 1 pkt 1 kodeksu karnego⁴) przedawnia się z upływem 5 lat, co wyklucza możliwość ścigania sprawcy takiego deliktu. Jest to rozwiązanie, które ewidentnie godzi w istotę odpowiedzialności dyscyplinarnej i należałoby postulować jego zmianę.

Postępowanie dyscyplinarne toczy się niezależnie od postępowania karnego o ten sam czyn, może być jednak zawieszono do czasu ukończenia postępowania karnego (art. 86 pr. adw.).

Przepisy prawa o adwokaturze przewidują możliwość wymierzenia przez dziekana rady adwokackiej kary upomnienia członkowi izby bez przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego (art. 85 ust. 1 pr. adw.). Od kary upomnienia wymierzonej w tym trybie służy odwołanie do sądu dyscyplinarnego, który orzeka w tych sprawach jako druga i ostatnia instancja (art. 85 ust. 2 pr. adw.). Przepis ten nie wskazuje, za jaki rodzaj przewinienia dyscyplinarnego można nałożyć karę upomnienia przez dziekana izby. Jakkolwiek *ratio legis* tego rozwiązania było uproszczenie postępowania dyscyplinarnego poprzez uniknięcie wszczynania tego postępowania o czyny drobne, za które sąd dyscyplinarny wymierzyłby właśnie karę upomnienia, w rzeczywistości nie ma przeszkód, by dziekan izby nakładał

⁴ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.), dalej jako k.k.

upomnienie także za delikty charakteryzujące się większym ciężarem gatunkowym i wyższą społeczną szkodliwością. Zasadne jest zmodyfikowanie art. 85 ust. 1 pr. adw. na wzór rozwiązania zawartego w art. 66 ust. 1 ustawy o radcach prawnych⁵, który pozwala na wymierzenie kary przez dziekana izby wyłącznie w przypadku przewinienia mniejszej wagi.

Postępowanie dyscyplinarne obejmuje:

- dochodzenie – prowadzone przez rzecznika dyscyplinarnego,
- postępowanie przed sądem dyscyplinarnym (postępowanie rozpoznawcze),
- postępowanie wykonawcze prowadzone przez właściwą radę adwokacką (art. 95c pr. adw.).

Postępowanie dyscyplinarne jest dwuinstancyjne. W I instancji orzeka sąd dyscyplinarny izby adwokackiej, natomiast w instancji odwoławczej – Wyższy Sąd Dyscyplinarny (art. 91 ust. 1 pr. adw.). Od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego wydanego w II instancji przysługuje stronom, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej kasacja do Sądu Najwyższego (art. 91a ust. 1 pr. adw.).

W postępowaniu dyscyplinarnym obowiązują następujące zasady procesowe: niezawisłości, samodzielności jurysdykcyjnej sądu orzekającego, dwuinstancyjności, kolegialności, skargowości, kontradyktoryjności, prawa obwinionego do obrony, jawności (w jej aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym).

Stronami postępowania dyscyplinarnego są oskarżyciel, którym jest rzecznik dyscyplinarny, obwiniony i pokrzywdzony (art. 93 ust. 1 pr. adw.). Pokrzywdzonym jest osoba, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone postępowaniem adwokata lub aplikanta adwokackiego (art. 93 ust. 4 pr. adw.). W przeciwieństwie do regulacji określonej w art. 49 § 1 kodeksu postępowania karnego⁶ z grona pokrzywdzonych wyłączone zostały osoby, których dobro prawne zostało jedynie zagrożone. Przepisy prawa o adwokaturze nie precyzują pojęcia „osoba”, co oznacza, że pokrzywdzonym w postępowaniu dyscyplinarnym może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna. Nie ma podstaw do wyłączenia z tego zbioru także podmiotów niemających osobowości prawnej (*argumentum ex art. 95n pr. adw.*). Na podstawie art. 90 ust. 2a pr. adw. prawa strony przysługują Ministrowi Sprawiedliwości w postępowaniu dyscyplinarnym, w którym zlecił wszczęcie dochodzenia lub postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatowi lub aplikantowi adwokackiemu.

W postępowaniu dyscyplinarnym dopuszczalne jest zastosowanie w charakterze swoistego środka zapobiegawczego instytucji tymczasowego zawieszenia w czynnościach zawodowych (art. 95j pr. adw.). Sąd dyscyplinarny orzeka obligatoryjnie o tymczasowym zawieszeniu w czynnościach w przypadku zastosowania wobec adwokata lub aplikanta adwokackiego tymczasowego aresztowania w prowadzonym przeciwko niemu postępowaniu karnym (art. 95j ust. 1 pr. adw.). Fakultatywnie zawieszenie orzeka się w szczególnie uzasadnionych okolicznościach sprawy (art. 95j ust. 1 pr. adw.). Ocena zasadności zastosowania omawianego środka należy w tym

⁵ Ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 637 ze zm.), dalej jako u.r.p.

⁶ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.), dalej jako k.p.k.

przypadku do sądu dyscyplinarnego, przy czym treść art. 95j pr. adw. w zasadzie przesądza o tym, że zawieszenie adwokata w czynnościach zawodowych jest wynikiem badania okoliczności przedmiotowych, do których należeć będzie przede wszystkim rodzaj deliktu dyscyplinarnego zarzuconego adwokatowi, zwłaszcza gdy dalsze dokonywanie czynności narażałoby klienta na szkodę, charakter wyrządzonej szkody (np. w przypadku niezawarcia obowiązkowej umowy ubezpieczeniowej od odpowiedzialności cywilnej). Nie ulega jednak wątpliwości, że w niektórych przypadkach elementem decydującym o zawieszeniu adwokata w czynnościach będą czynniki leżące po stronie podmiotowej (np. gdy działanie obwinionego wynikało z winy umyślnej).

Zgodnie z art. 95n pr. adw. w sprawach nieuregulowanych w dziale VIII pr. adw. stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego, zarówno w dochodzeniu, jak i w postępowaniu rozpoznawczym przed sądem dyscyplinarnym.

2. ANALIZA REGULACJI POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO W USTAWIE O RADCACH PRAWNYCH

Zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej radców prawnych i aplikantów radcowskich reguluje rozdział 6 ustawy o radcach prawnych.

Podobnie jak w prawie o adwokaturze jest to regulacja kompleksowa w tym sensie, że obejmuje kwestie materialnoprawne (podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej, system kar, przedawnienie, zatarcie kary dyscyplinarnej) oraz procesowe. Aspekty procesowe dotyczą zbiegu postępowania dyscyplinarnego z postępowaniem karnym oraz innym postępowaniem dyscyplinarnym, właściwości sądu dyscyplinarnego, stron procesowych i systemu środków zaskarżenia. Wypada zauważyć, że regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej radców prawnych są zdecydowanie mniej szczegółowe niż przepisy zawarte w prawie o adwokaturze, nie uwzględniają wszystkich istotnych kwestii, np. możliwości odwołania się od orzeczenia sądu dyscyplinarnego do sądu kasacyjnego.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 u.r.p. radca prawny i aplikant radcowski podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za następujące czyny:

- zawinione, nienależyte wykonywanie zawodu radcy prawnego;
- czyny sprzeczne ze ślubowaniem radcowskim;
- czyny niezgodne z zasadami etyki radcy prawnego;
- niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności, o których mowa w art. 4 ust. 1 i art. 6 ust. 1 u.r.p.

Odpowiedzialności dyscyplinarnej nie podlegają czyny naruszające przepisy dotyczące porządku i dyscypliny pracy określone w kodeksie pracy⁷ (art. 64 ust. 2 u.r.p.).

Zasady etyki radcy prawnego określił VIII Krajowy Zjazd Radców Prawnych w załączniku do uchwały nr 5 z 10.11.2007 r. – Kodeks Etyki Radcy Prawnego (KERP). Aksjologia tej regulacji została zawarta w preambule, zgodnie z którą

⁷ Ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. nr 21, poz. 94 ze zm.).

„istnienie zawodu radcy prawnego jako zawodu zaufania publicznego oraz ukształtowane w toku jego wykonywania ideały i obowiązki etyczne są jedną z gwarancji realizowania zawartej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasady demokratycznego państwa prawnego. W Rzeczypospolitej Polskiej radca prawny pełniąc szczególną rolę służy interesom sprawiedliwości a także podmiotom, które powierzyły mu dochodzenie i ochronę swojej wolności i praw. Jego obowiązki polegają na sumiennym wykonywaniu zawodu a także przestrzeganiu zasad moralnych i etycznych. Wykonywanie zawodu nakłada na radcę prawnego obowiązki o charakterze prawnym i etycznym wobec: – klienta; – sądów oraz innych organów, przed którymi radca prawny broni praw klienta lub występuje w jego imieniu; – innych radców prawnych i ich samorządu; – społeczeństwa, dla którego istnienie wolnego i niezależnego zawodu związanego z poszanowaniem dla zasad ustanowionych przez jego przedstawicieli jest podstawowym środkiem ochrony praw człowieka”.

Kodeks Etyki Radcy Prawnego nakłada na radców prawnych obowiązek kierowania się przepisami prawa, postanowieniami zawartymi w kodeksie oraz w uchwałach organów samorządu (art. 1 KERP). Zasady etyki zawodowej obowiązują radców prawnych, prawników zagranicznych wpisanych na listę radców prawnych oraz odpowiednio aplikantów radcowskich (art. 3 KERP). Mają one na celu zapewnienie właściwego wypełniania przez radcę prawnego funkcji uznanej za niezbędną w demokratycznym państwie prawnym (art. 2 KERP), a ich nieprzestrzeganie stanowi podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 4 ust. 1 KERP).

Do podstawowych wartości etycznych zawodu radcy prawnego należy:

- niezależność, oznaczająca, że radca prawny musi być wolny od wszelkich wpływów, a szczególnie tych, które mogą wynikać z jego osobistych interesów czy nacisków zewnętrznych, ograniczeń, nakłaniania, gróźb ingerencji bezpośredniej lub pośredniej z jakiegokolwiek strony lub z jakiegokolwiek powodu (art. 7 KERP);
- unikanie konfliktu interesów jako jeden z podstawowych obowiązków radcy prawnego wobec klientów (art. 8 KERP);
- obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej w stosunku do wszelkich informacji uzyskanych od klienta w związku ze świadczeniem pomocy prawnej jest podstawą zaufania klienta do radcy prawnego i właściwego świadczenia usług prawnych (art. 9 KERP);
- praworządność, przez którą należy rozumieć, że pomoc prawna świadczona przez radcę prawnego nie może mieć na celu ułatwienia popełnienia przestępstwa, przyczyniania się do tzw. prania brudnych pieniędzy ani umożliwiania uniknięcia odpowiedzialności karnej za czyn, który miałby zostać dokonany w przeszłości (art. 10 KERP).

W Kodeksie Etyki Radcy Prawnego zostały uregulowane zagadnienia obejmujące przepisy ogólne (rozdział I), podstawowe wartości zawodu radcy prawnego (rozdział II), zasady wykonywania zawodu radcy prawnego (rozdział III), w tym: tytuł 1 „Niezależność”, tytuł 2 „Tajemnica zawodowa”, tytuł 3 „Zajęcia niedopuszczalne. Konflikt interesów”, tytuł 4 „Rozwój zawodowy – kształcenie ustawiczne”, tytuł 5 „Informacja o wykonywaniu zawodu i pozyskiwanie klientów”.

Nadto w KERP uregulowane zostały stosunki z klientami (rozdział IV), stosunki z sądami i urzędami (rozdział V), stosunki pomiędzy radcami prawnymi (rozdział VI), stosunki radcy prawnego z samorządem (rozdział VII), a także postanowienia końcowe (rozdział VIII).

Systematykę kar dyscyplinarnych uregulowano w art. 65 ust. 1 u.r.p. i obejmuje ona:

- upomnienie,
- naganę z ostrzeżeniem,
- karę pieniężną,
- zawieszenie prawa wykonywania zawodu radcy prawnego od 3 miesięcy do 5 lat,
- pozbawienie prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego, a w stosunku do aplikantów – wydalenie z aplikacji.

Kara pieniężna wymierzana jest w wysokości od połowy przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej za miesiąc poprzedzający datę orzeczenia dyscyplinarnego do 5-krotności tego wynagrodzenia (art. 65 ust. 1 pkt 3a u.r.p.).

Zawieszenia prawa wykonywania zawodu radcy prawnego nie orzeka się wobec aplikanta radcowskiego (art. 65 ust. 2 u.r.p.).

Ustawa o radcach prawnych przewiduje jedną karę dodatkową, którą jest zakaz wykonywania patronatu. Orzekany jest on obligatoryjnie w przypadku orzeczenia zawieszenia prawa wykonywania zawodu radcy prawnego w wymiarze od 2 do 10 lat (art. 65 ust. 2b u.r.p.), zaś fakultatywnie – od roku do 5 lat – w razie orzeczenia kary nagany z ostrzeżeniem i kary pieniężnej.

Kara pozbawienia prawa do wykonywania zawodu jest odpowiednikiem kary wydalenia z adwokatury i również ma charakter eliminacyjny. Jej skutkiem jest skreślenie z listy radców prawnych bez prawa ubiegania się o ponowny wpis (art. 65 ust. 2c u.r.p.). W stosunku do aplikantów oznacza skreślenie z listy aplikantów bez prawa ubiegania się o ponowny wpis na listę aplikantów radcowskich lub o wpis na listę radców prawnych przez okres 10 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia o karze wydalenia z aplikacji (art. 65 ust. 2c u.r.p.).

Analizując rodzaje kar dyscyplinarnych w ustawie o radcach prawnych oraz prawie o adwokaturze, widać wyraźną różnicę w zakresie rodzajów sankcji wymierzonej obwinionemu w postępowaniach dyscyplinarnych przeciwko adwokatom i radcom prawnym. W postępowaniu dyscyplinarnym adwokat może być ukarany karą nagany, zaś radca prawny karą nagany z ostrzeżeniem, jakkolwiek nie wiadomo, czym różnią się w sferze dolegliwości obie te kary. Inny jest także zakres kary zawieszenia. W przypadku adwokata jest to zawieszenie w czynnościach zawodowych, w stosunku do radcy prawnego kara ta, jak się wydaje, ma szerszy zakres, ponieważ obejmuje zawieszenie w prawie do wykonywania zawodu.

W przeciwieństwie do regulacji zawartych w prawie o adwokaturze, ustawa o radcach prawnych nie określa, jakie są skutki wymierzenia kary nagany z ostrzeżeniem oraz zawieszenia prawa do wykonywania zawodu. Mając jednak na względzie zasadę określoności kary oraz regułę *nulla poena sine lege poenali anteriori*, należy uznać, że wymierzenie omawianych kar radcy prawnemu lub aplikantowi

radcowskiemu nie pociąga za sobą skutków w postaci utraty czynnego i biernego prawa wyborczego do organów samorządu zawodowego, jako że nie zostały one przewidziane wprost w ustawie o radcach prawnych.

Różna jest wysokość orzekanych kar pieniężnych oraz podmioty, wobec których kara taka może być orzeczona. Prawo o adwokaturze, w przeciwieństwie do ustawy o radcach prawnych, wyłącza możliwość wymierzenia kary pieniężnej aplikantowi, natomiast ustawa o radcach prawnych nie przewiduje kary dodatkowej w postaci podania treści orzeczenia do wiadomości publicznej.

Różnic w zakresie kar dyscyplinarnych w postępowaniach dyscyplinarnych przeciwko adwokatom i radcom prawnym nie można uznać za wadę. Sformułowany w przepisach każdej z ustaw katalog kar dyscyplinarnych jest uzasadniony przede wszystkim specyfiką poszczególnych zawodów, ich autonomią, a także różnymi standardami zawodowymi i etycznymi przyjętymi przez te korporacje. Nie ulega jednak wątpliwości, że projektowane połączenie obu zawodów prawniczych musi pociągać za sobą ujednoczenie zarówno podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej (zdefiniowanie pojęcia deliktu dyscyplinarnego), jak i katalogu wymierzanych kar dyscyplinarnych.

Podobnie jak w prawie o adwokaturze określone zostały terminy przedawnienia karalności przewinień dyscyplinarnych w ustawie o radcach prawnych. Zgodnie z art. 70 ust. 1 u.r.p. nie można wszcząć postępowania dyscyplinarnego, jeżeli od chwili popełnienia przewinienia upłynęły 3 lata, a w przypadkach określonych w art. 11 ust. 2 u.r.p. – 6 miesięcy. Jeżeli czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie dyscyplinarne nie może być krótsze niż przedawnienie przewidziane w ustawie karnej (art. 70 ust. 2 u.r.p.). Mimo tak określonych terminów przedawnienia ścigania karalność deliktu dyscyplinarnego ustaje, jeżeli od czasu popełnienia upłynęło 5 lat, a w przypadkach wskazanych w art. 11 ust. 2 u.r.p. – 2 lata (art. 70 ust. 3a u.r.p.).

Postępowanie dyscyplinarne o ten sam czyn toczy się niezależnie od postępowania karnego lub postępowania dyscyplinarnego wszczętego w jednostce organizacyjnej, w której przepisy szczególne przewidują takie postępowania (np. gdy radca prawny jest jednocześnie nauczycielem akademickim i ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną w trybie określonym przez prawo o szkolnictwie wyższym). Postępowanie dyscyplinarne może być jednak zawieszono do czasu ukończenia postępowania karnego (art. 67 ust. 1 u.r.p.).

W postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko adwokatom dziekan okręgowej rady może wymierzyć obwinionemu karę nagany bez postępowania dyscyplinarnego, natomiast w ustawie o radcach prawnych przyjęto odmienne rozwiązanie. Zgodnie z art. 66 ust. 1 u.r.p. dziekan rady okręgowej izby radców prawnych w wypadkach mniejszej wagi może poprzestać na ostrzeżeniu radcy prawnego lub aplikanta radcowskiego. Od ostrzeżenia wymierzonego w tym trybie służy odwołanie do okręgowego sądu dyscyplinarnego, który orzeka w tych sprawach jako druga i ostatnia instancja (art. 66 ust. 2 u.r.p.). Nie ulega wątpliwości, że przepis ten, chociaż jest kalką regulacji zawartych w prawie o adwokaturze, jest wadliwy z kilku zasadniczych powodów. Przede wszystkim w katalogu kar dyscyplinarnych w art. 65 u.r.p. nie istnieje kara ostrzeżenia. Nie można zatem przyjąć, że ostrzeżenie dziekana izby jest formą ukarania, a co za tym idzie – brak jest podstaw

do odwołania się od ostrzeżenia do sądu dyscyplinarnego, którego orzeczenie jest w dodatku ostateczne. Z tego punktu widzenia lepsze, choć – jak wskazano wyżej – również niedoskonałe, jest rozwiązanie zawarte w art. 85 pr. adw., który zezwala dziekanowi rady adwokackiej na wymierzenie kary upomnienia.

Postępowanie dyscyplinarne obejmuje:

- 1) dochodzenie – prowadzone przez rzecznika dyscyplinarnego,
- 2) postępowanie przed sądem dyscyplinarnym (postępowanie rozpoznawcze),
- 3) postępowanie wykonawcze prowadzone przez właściwego dziekana izby radców prawnych (art. 67¹ u.r.p.).

Postępowanie dyscyplinarne jest dwuinstancyjne. W I instancji orzeka okręgowy sąd dyscyplinarny, natomiast w instancji odwoławczej – Wyższy Sąd Dyscyplinarny (art. 91 ust. 1 pr. adw.). Od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego wydanego w II instancji, w przeciwieństwie do postępowania dyscyplinarnego wobec adwokatów, nie przysługuje kasacja ani żaden inny środek odwoławczy do sądu (powszechnego czy Sądu Najwyższego). Takie rozwiązanie należy uznać za sprzeczne z art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁸. Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka rozstrzygnięcie sprawy przez organ pozasądowy, np. w postępowaniu dyscyplinarnym, wymaga następczej kontroli sądowej zarówno co do ustaleń faktycznych, jak i kwalifikacji prawnej⁹. Również w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego dominuje pogląd, że wyłączenie możliwości odwołania do sądu od prawomocnego orzeczenia sądu dyscyplinarnego (komisji dyscyplinarnej) jest niezgodne z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji RP¹⁰.

W przeciwieństwie do prawa o adwokaturze, w ustawie o radcach prawnych nie została uregulowana zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu orzekającego. Artykuł 73 u.r.p. określa, że członkowie sądów dyscyplinarnych, w zakresie orzekania w sprawach dyscyplinarnych, podlegają tylko przepisom prawa. Jak słusznie wskazuje W. Kozieliwicz, sformułowanie to nie oznacza, że sędziowie dyscyplinarni wyposażeni są w atrybut niezawisłości, jako że art. 178 ust. 1 Konstytucji RP odnosi się wyłącznie do sędziów wymienionych w art. 175 Konstytucji RP, natomiast w zakresie orzekania obowiązuje ich bezstronność i podległość ustawom¹¹.

W ustawie o radcach prawnych wyrażone zostały natomiast zasady: dwuinstancyjności, kolegialności orzekania, kontrydiktoryjności, prawa obwinionego do obrony.

Stronami postępowania dyscyplinarnego jest oskarżyciel, którym jest rzecznik dyscyplinarny, obwiniony i pokrzywdzony (art. 68 ust. 1 u.r.p.). Pokrzywdzonym jest osoba, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone postępowaniem

⁸ Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284), dalej jako EKPCz.

⁹ Wyrok ETPCz z 29.04.1988 r. w sprawie 10328/83, *Belilos* przeciwko *Szwajcarii*, <http://hudoc.echr.coe.int>; zob. L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu” w świetle orzecznictwa Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, w: *Trzecia władza. Sądy i trybunały w Polsce*, A. Szmyt (red.), Gdańsk 2008, s. 144.

¹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.). Tak np. w wyroku TK z 11.09.2001 r. (SK 17/00), Dz. U. Nr 103, poz. 1129.

¹¹ W. Kozieliwicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2012, s. 299; zob. też A. Klatka, *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 381; A. Oleszko, *Prawo o notariacie. Komentarz*, Warszawa 2011, cz. 1, s. 544.

adwokata lub aplikanta adwokackiego (art. 68 ust. 4 pr. adw.). Na podstawie art. 68¹ ust. 1 u.r.p. prawa strony przysługują także Ministrowi Sprawiedliwości w postępowaniu dyscyplinarnym, w którym zlecił wszczęcie dochodzenia lub postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatowi lub aplikantowi adwokackiemu. Rozwiązania te są identyczne jak analogiczne przepisy zawarte w prawie o adwokaturze.

W przeciwieństwie jednak do postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatowi, ustawa o radcach prawnych nie przewiduje instytucji tymczasowego zawieszenia w czynnościach zawodowych, o jakiej mowa w art. 95j pr. adw., co należy uznać za istotne niedopatrzenie ze strony ustawodawcy. Nie ulega wątpliwości, że mogą wystąpić okoliczności uzasadniające odsunięcie radcy prawnego od czynności zawodowych, zwłaszcza gdy dalsze ich dokonywanie narażałoby klienta na szkodę.

Zgodnie z art. 74¹ u.r.p. w sprawach nieuregulowanych do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego.

3. POJĘCIE I ZAKRES ODPOWIEDNIEGO STOSOWANIA PRZEPISÓW KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO W POSTĘPOWANIACH DISCYPLINARNYCH – ANALIZA DOGMATYCZNA

Zgodnie z art. 74¹ u.r.p. oraz art. 95n pr. adw. w sprawach nieuregulowanych do postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatowi i radcom prawnym oraz aplikantom obu korporacji stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego.

Stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego jest uzasadnione przede wszystkim faktem, że odpowiedzialność dyscyplinarna to w rzeczywistości rodzaj odpowiedzialności karnej *sensu largo*, dostosowanej do potrzeb danej korporacji mającej swoje, odrębne od innych, standardy zawodowe i etyczne¹². W literaturze karnistycznej uznaje się prawo dyscyplinarne za szczególną gałąź albo wręcz rodzajową odmianę prawa karnego, która od państwowego prawa karnego różni się swoim partykularnym, a nie powszechnym charakterem¹³. Jego celem jest ochrona wartości istotnych dla określonych, zorganizowanych grup społecznych¹⁴.

Odpowiedzialność dyscyplinarna należy do form odpowiedzialności represyjnej (zwanej też prawem represyjnym), do której zalicza się również odpowiedzialność karną.

Jak wskazuje L. Gardocki, pod pojęciem prawa represyjnego należy rozumieć taką dziedzinę prawa, która charakteryzuje się dwiema cechami: po pierwsze, polega na stosowaniu środków z istoty swej dolegliwych dla sprawcy oraz, po drugie, opiera odpowiedzialność na zasadzie winy¹⁵.

Istotnym problemem jest ustalenie, jaki jest zakres pojęciowy określenia „odpowiednie stosowanie”. Sąd Najwyższy, orzekając jako Sąd Dyscyplinarny, wskazał,

¹² J. Makarewicz, *Prawo karne. Wykład porównawczy*, Lwów 1924, t. 1, s. 4; Z. Leoński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie Polski Ludowej*, Poznań 1959, s. 9; K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 6; zob. wyrok TK z 8.12.1998 r. (K. 41/97), OTK 1998/7, s. 656.

¹³ W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 17.

¹⁴ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 22.

¹⁵ Zob. L. Gardocki, *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, w: *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70 rocznicy urodzin Profesora T. Kaczmarka*, J. Giezek (red.), Wrocław 2006.

że odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego oznacza nakaz posłużenia się analogią z ustawy jako sposobem stosowania prawa w wypadkach wskazanych przez przepis odsyłający¹⁶. Stosowanie to może nastąpić w trzech formach:

- zastosowanie wprost konkretnego przepisu kodeksu postępowania karnego,
- zastosowanie przepisu kodeksu postępowania karnego z odpowiednimi modyfikacjami,
- odmowa zastosowania przepisu kodeksu postępowania karnego ze względu na określone różnice¹⁷.

Chociaż najczęściej będzie miała zastosowanie ta druga forma, ważne jest, że również odmowa zastosowania przepisu kodeksu postępowania karnego jest sposobem „odpowiedniego” ich stosowania.

Trzeba przy tym podkreślić, że nakaz odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym nie przekształca tego postępowania w postępowanie karne. Przepisy kodeksu postępowania karnego mają być stosowane tylko w takim zakresie, jaki wynika z prawa o adwokaturze oraz z ustawy o radcach prawnych, z uwzględnieniem specyfiki postępowania dyscyplinarnego. W rezultacie, postępowanie dyscyplinarne nie tylko nie jest tożsame z postępowaniem karnym, lecz również nie stanowi wymiaru sprawiedliwości w rozumieniu art. 175 ust. 1 Konstytucji RP¹⁸.

Z braku tożsamości pomiędzy postępowaniem dyscyplinarnym i postępowaniem karnym wynika bardzo ważna konsekwencja, którą należy mieć na uwadze. W postępowaniu dyscyplinarnym nie muszą być zachowane tak wysokie standardy ochrony praw jednostki, jakich wymaga się w rzetelnym postępowaniu karnym, a to tym bardziej, że orzeczenia sądu dyscyplinarnego z reguły poddane są kontroli sądowej.

Odrębnym zagadnieniem, które zostało już dostrzeżone w doktrynie prawa karnego, jest kwestia dopuszczalności stosowania prawa karnego materialnego, a konkretnie – przepisów kodeksu karnego, w postępowaniu dyscyplinarnym. Analiza cech postępowania dyscyplinarnego i zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej pozwala na przyjęcie tezy, że w postępowaniu dyscyplinarnym mają również zastosowanie (odpowiednie) przepisy części ogólnej kodeksu karnego, za czym przemawia kilka podstawowych argumentów.

Po pierwsze, zasadnicze znaczenie ma fakt przynależności zarówno prawa karnego, jak i prawa dyscyplinarnego, do rodzajowych odmian tzw. prawa represyjnego. Nie ulega przy tym wątpliwości, że pewne reguły prawa represyjnego są wspólne dla wszystkich dziedzin, które je tworzą, jakkolwiek sformułowane zostały one wyłącznie w prawie karnym materialnym (kodeksie karnym).

Po drugie, ustawodawca przesądził (choć w sposób pośredni) o konieczności stosowania także przepisów prawa materialnego poprzez uregulowanie w ustawach

¹⁶ M. Hauser, *Przepisy odsyłające. Zagadnienia ogólne*, „Przeгляд Legislacyjny” 2003/4, s. 88–89.

¹⁷ Wyrok SN z 5.11.2003 r. (SN/O 67/03), „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego” 2003/2, s. 68.

¹⁸ Wyrok TK z 11.09.2001 r. (SK 17/00), Dz. U. Nr 103, poz. 1129.

korporacyjnych katalogu kar dyscyplinarnych, mimo że nie ma w nich definicji deliktu dyscyplinarnego. Wprowadzenie katalogu kar dyscyplinarnych gwarantuje przestrzeganie w postępowaniu dyscyplinarnym podstawowych gwarancji praw człowieka związanych z wyrażoną bezpośrednio tylko w prawie karnym zasadą *nulla poena sine lege*.

Wreszcie, również Sąd Najwyższy jest zdania, że w postępowaniu dyscyplinarnym konieczne jest stosowanie przepisów kodeksu karnego. W uchwale z 30.09.2003 r. wskazał, że „w toku postępowania dyscyplinarnego należy sięgać – na zasadzie analogii *iuris* – do rozwiązań przewidzianych w kodeksie karnym”, co wynika z wyrażonej w art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k. zasady trafnej reakcji. Wymaga ona, by do odpowiedzialności dyscyplinarnej pociągnięto osobę, która dopuściła się przewinienia, i aby trafnie orzeczono wobec niej przewidziane prawem środki. Funkcjonowanie tej zasady uzależnione jest od konieczności respektowania w postępowaniu dyscyplinarnym naczelnych reguł prawa karnego materialnego.

Wyodrębnienie jednolitych kryteriów zastosowania konkretnego przepisu kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym w odpowiedniej formie nie jest sprawą łatwą, jakkolwiek możliwe jest zaprezentowanie kilku ogólnych zasad. Wskazówką do ich stworzenia jest uchwała Sądu Najwyższego, zgodnie z którą odpowiednie stosowanie oznacza respektowanie reguł wyrażonych w przepisach stanowiących zakres odniesienia, tj. normujących dane zagadnienie¹⁹. Co do zasady polega to na zmianie dyspozycji przepisu odpowiednio stosowanego z uwagi na odmienne ukształtowanie modelu postępowania w różnych procedurach – dyscyplinarnej i karnej²⁰.

Jak wspomniano wyżej, odpowiednie stosowanie polega zarówno na „użyciu” konkretnego przepisu kodeksu postępowania karnego *in extenso* i zastosowaniu go po dokonaniu pewnych modyfikacji, jak i na odmowie jego zastosowania.

Zastosowanie wprost, bez konieczności przeprowadzania jakichkolwiek operacji modyfikacyjnych, obejmuje przede wszystkim te czynności postępowania dyscyplinarnego, które są identyczne z czynnościami postępowania karnego. Dotyczy to czynności dowodowych takich jak przesłuchanie świadka, oględziny, dowód z dokumentu, konfrontacja pomiędzy świadkami²¹, okazanie rzeczy lub osoby. Konieczne jest jednak podkreślenie, że nie każda czynność dowodowa może być zastosowana w ten sposób lub w ogóle zastosowana (np. sekcja zwłok), o czym poniżej.

Zastosowanie przepisu kodeksu postępowania karnego z odpowiednimi modyfikacjami ma miejsce, gdy:

- dotyczy naczelných zasad procesu karnego; ich modyfikacja, o czym była mowa wyżej, wynika przede wszystkim z braku tożsamości pomiędzy

¹⁹ Uchwała SN z 30.09.2003 r. (I KZP 23/03), OSP 2003/3, poz. 40.

²⁰ Por. R. Kmieciak, Głosa do uchwały SN z 30.09.2003 r. (I KZP 23/03), „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003/3, poz. 40.

²¹ Konfrontacja pomiędzy obwinionym a świadkiem czy między obwinionymi oczywiście jest także możliwa, jednak nie mamy tu do czynienia z zastosowaniem przepisu kodeksu postępowania karnego wprost, lecz z modyfikacją polegającą na zastąpieniu w normie prawa karnego procesowego słowa „oskarżony” słowem „obwiniony” i w konsekwencji przeprowadzeniu konfrontacji z udziałem obwinionego jako strony postępowania dyscyplinarnego.

postępowaniem dyscyplinarnym i postępowaniem karnym, a co za tym idzie – z faktu, że standardy ochrony praw uczestników postępowania dyscyplinarnego z istoty swej są niższe niż ochrona praw uczestników procesu karnego;

- przewidziane są w kodeksie postępowania karnego czynności mogące mieć zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym, ale dotyczące uczestnika procesu karnego występującego tylko w postępowaniu karnym; modyfikacja polegać będzie na zastąpieniu podmiotu wskazanego w przepisie kodeksu postępowania karnego uczestnikiem postępowania dyscyplinarnego;
- konieczne jest uzupełnienie regulacji zawartej w przepisach dyscyplinarnych o normy kodeksowe, zwłaszcza jeśli przepis dyscyplinarny ma wyłącznie charakter ramowy (np. dotyczący porządku czynności postępowania dyscyplinarnego);
- w przepisach dyscyplinarnych nie została przewidziana w ogóle żadna regulacja, a jej uzupełnienie przepisami kodeksu postępowania karnego będzie wymagało dopasowania do reguł postępowania dyscyplinarnego (np. kwestie dotyczące doręczeń).

Niedopuszczalność adaptacji konkretnego przepisu kodeksu postępowania karnego do postępowania dyscyplinarnego może wynikać z:

- jego bezprzedmiotowości, gdy przepis kodeksu postępowania karnego dotyczy kwestii niemającej w ogóle zastosowania w postępowaniu dyscyplinarnym, np. przekazanie i przejęcie ścigania karnego, europejski nakaz aresztowania;
- jego całkowitej sprzeczności z przepisami przewidzianymi dla postępowania dyscyplinarnego²², jak np. regulacje określające formę decyzji procesowej organu orzekającego w sprawach dyscyplinarnych;
- zupełności (kompletności) regulacji ustawy normującej postępowanie dyscyplinarne, przez co nie zachodzi konieczność uzupełnienia ich normami kodeksowymi;
- charakteru norm prawnych zawartych w kodeksie postępowania karnego; dotyczy to tych przepisów, które przewidują instytucje prawne ingerujące w sferę praw i wolności człowieka, np. przeszukiwanie, kontrola korespondencji, podsłuch, środki przymusu; ich stosowanie ze względu na naruszenie proporcji pomiędzy wagą chronionego interesu społecznego a rangą naruszonego dobra prawnego jednostki byłoby działaniem arbitralnym;
- podmiotu stosującego daną czynność. Jeśli przepis szczególny kodeksu postępowania karnego przewiduje dokonanie czynności przez podmiot inny niż określony w *lex generali* – sąd lub prokuratora²³ – niedopuszczalne jest zastosowanie tego przepisu w postępowaniu dyscyplinarnym, bowiem nie występuje w nim sąd ani prokurator.

²² J. Nowacki, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964/3, s. 370–371.

²³ Jak np. w art. 202 § 1 k.p.k. a *contrario ad* art. 193 § 1 k.p.k.

4. OKREŚLENIE PRZEPISÓW KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO, KTÓRE BEZWZGLĘDNIE POWINNY ZNALEŹĆ ZASTOSOWANIE W POSTĘPOWANIACH DISCYPLINARNYCH PRZECIWKO ADWOKATOM I RADCOM PRAWNYM ORAZ APLIKANTOM

Wskazanie, które z przepisów kodeksu postępowania karnego bezwzględnie powinny znaleźć zastosowanie w postępowaniach dyscyplinarnych przeciwko adwokatom i radcom prawnym oraz aplikantom obu tych korporacji musi być poprzedzone ustaleniem obecnie obowiązującego stanu prawnego. Ocena taka może nastąpić po uwzględnieniu następujących kryteriów:

- postępowanie dyscyplinarne nie jest wymiarem sprawiedliwości w rozumieniu art. 175 Konstytucji RP;
- postępowanie dyscyplinarne jest postępowaniem o charakterze represyjnym;
- postępowanie dyscyplinarne nie jest tożsame z postępowaniem karnym²⁴;
- do postępowania dyscyplinarnego mają zastosowanie reguły wyznaczone przez art. 6 EKPCz;
- w postępowaniu dyscyplinarnym nie muszą być zachowane tak wysokie standardy rzetelnego procesu karnego jak w postępowaniu karnym.

Kodeks postępowania karnego składa się z 15 działów i 75 rozdziałów, które kolejno regulują następujące zagadnienia:

Dział I. Przepisy wstępne

Dział II. Sąd

Rozdział 1. Właściwość i skład sądu

Rozdział 2. Wylączenie sędziego

Dział III. Strony, obrońcy, pełnomocnicy, przedstawiciel społeczny

Rozdział 3. Oskarżyciel publiczny

Rozdział 4. Pokrzywdzony

Rozdział 5. Oskarżyciel posiłkowy

Rozdział 6. Oskarżyciel prywatny

Rozdział 7. Powód cywilny

Rozdział 8. Oskarżony

Rozdział 9. Obrońcy i pełnomocnicy

Rozdział 10. Przedstawiciel społeczny

Dział IV. Czynności procesowe

Rozdział 11. Orzeczenia, zarządzenia i polecenia

Rozdział 12. Narada i głosowanie

Rozdział 13. Porządek czynności procesowych

Rozdział 14. Terminy

Rozdział 15. Doręczenia

Rozdział 16. Protokoły

Rozdział 17. Przeglądanie akt i sporządzanie odpisów

Rozdział 18. Odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt

²⁴ Zdaniem TK „bliskość odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej wynikająca z ich represyjnego charakteru, nie oznacza ich tożsamości” – zob. wyrok TK z 27.02.2001 r. (K 22/00), OTK 2001/3, s. 266–268.

Dział V. Dowody

Rozdział 19. Przepisy ogólne

Rozdział 20. Wyjaśnienia oskarżonego

Rozdział 21. Świadczenie

Rozdział 22. Biegli, tłumacze, specjaliści

Rozdział 23. Oględziny. Otwarcie zwłok. Eksperyment procesowy

Rozdział 24. Wywiad środowiskowy i badanie osoby oskarżonego

Rozdział 25. Zatrzymanie rzeczy. Przeszukanie

Rozdział 26. Kontrola i utrwalanie rozmów

Dział VI. Środki przymusu

Rozdział 27. Zatrzymanie

Rozdział 28. Środki zapobiegawcze

Rozdział 29. Poszukiwanie oskarżonego i list gończy

Rozdział 30. List żelazny

Rozdział 31. Kary porządkowe

Rozdział 32. Zabezpieczenie majątkowe

Dział VII. Postępowanie przygotowawcze

Rozdział 33. Przepisy ogólne

Rozdział 34. Wszczęcie śledztwa

Rozdział 35. Przebieg śledztwa

Rozdział 36. Zamknięcie śledztwa

Rozdział 36a. Dochodzenie

Rozdział 37. Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym

Rozdział 38. Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym

Rozdział 39. Akt oskarżenia

Dział VIII. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji

Rozdział 40. Wstępna kontrola oskarżenia

Rozdział 41. Przygotowanie do rozprawy głównej

Rozdział 42. Jawność rozprawy głównej

Rozdział 43. Przepisy ogólne o rozprawie głównej

Rozdział 44. Rozpoczęcie rozprawy głównej

Rozdział 45. Przewód sądowy

Rozdział 46. Głosy stron

Rozdział 47. Wyrokovanie

Dział IX. Postępowanie odwoławcze

Rozdział 48. Przepisy ogólne

Rozdział 49. Apelacja

Rozdział 50. Zażalenie

Dział X. Postępowania szczególne

Rozdział 51. Postępowanie uproszczone

Rozdział 52. Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego

Rozdział 53. Postępowanie nakazowe

Rozdział 54. (skreślono)

Rozdział 54a. Postępowanie przyspieszone

Dział XI. Nadzwyczajne środki zaskarżenia

Rozdział 55. Kasacja

Rozdział 56. Wznowienie postępowania

Dział XII. Postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia

Rozdział 57. Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego

Rozdział 58. Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie

Rozdział 59. Ułaskawienie

Rozdział 60. Wyrok łączny

Dział XIII. Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych

Rozdział 61. Immunitety osób należących do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych

Rozdział 62. Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych

Rozdział 62a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia

Rozdział 62b. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia

Rozdział 63. Przejęcie i przekazanie ścigania karnego

Rozdział 64. Wystąpienie o wydanie lub przewóz osób ściganych lub skazanych przebywających za granicą oraz o wydanie przedmiotów

Rozdział 65. Wydanie oraz przewóz osób ściganych albo skazanych lub wydanie przedmiotów na wniosek państw obcych

Rozdział 65a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania

Rozdział 65b. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania

Rozdział 65c. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie środka zapobiegawczego

Rozdział 65d. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia wydanego w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania

Rozdział 66. Przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania

Rozdział 66a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia dotyczącego grzywny, środków karnych w postaci nawiązki lub świadczenia pieniężnego lub też orzeczenia zasądzającego od sprawcy koszty procesu

Rozdział 66b. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia o karach o charakterze pieniężnym

Rozdział 66c. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia przepadku

Rozdział 66d. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia przepadku

Rozdział 66e. Współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym

Rozdział 66f. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności

Rozdział 66g. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności

Rozdział 66h. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, karę ograniczenia wolności, samoistnie orzeczony środek karny, a także orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz warunkowym umorzeniu postępowania karnego

Rozdział 66i. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia karnego związanego z poddaniem sprawcy próbie

Rozdział 67. Przepisy końcowe

Dział XIV. Koszty procesu

Rozdział 68. Przepisy ogólne

Rozdział 69. Zwolnienie od kosztów sądowych

Rozdział 70. Zasądzenie kosztów procesu

Rozdział 71. Koszty procesu związane z powództwem cywilnym i zasądzeniem odszkodowania z urzędu

Dział XV. Postępowanie karne w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych

Rozdział 72. Przepisy ogólne

Rozdział 73. Środki przymusu i postępowanie przygotowawcze

Rozdział 74. Postępowanie przed sądem

Rozdział 75. (skreślono)

W celu bardziej przejrzystego zaprezentowania, które z przepisów kodeksu postępowania karnego mają zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym, zagadnienie to zostało ujęte w tabelach. W tabeli 1 przedstawiono „formy” odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec adwokatów i aplikantów adwokackich *de lege lata*.

Tabela 1. Formy odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec adwokatów i aplikantów adwokackich <i>de lege lata</i>			
Działy	Przepisy kodeksu postępowania karnego mające zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym wprost	Przepisy kodeksu postępowania karnego mające zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym po odpowiednich modyfikacjach	Przepisy kodeksu postępowania karnego niemające zastosowania w postępowaniu dyscyplinarnym
	Rozdziały	Rozdziały	Rozdziały
Dział I	-	dział I	-
Dział II	-	2	1
Dział III	-	4, 8, 9,	3, 5, 6, 7, 10
Dział IV	12, 18	11, 13, 14, 15, 16, 17	-
Dział V	19, 21	20, 22, 23	21 – art. 184 22 – art. 199a, 202, 203 23 – art. 208–210 24, 25, 26
Dział VI	-	-	27–32
Dział VII	-	33, 36a, 39	34, 35, 37, 38
Dział VIII	-	40–47	-
Dział IX	-	48, 49	50
Dział X	-	-	51–54a
Dział XI	-	55	56
Dział XII	-	-	57–60
Dział XIII	-	-	61–67
Dział XIV	-	-	68–71
Dział XV	-	-	72–75

Ze względu na odmienności regulacji dotyczących postępowania dyscyplinarnego zawartych w ustawie o radcach prawnych formy odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego w tym postępowaniu *de lege lata* kształtują się nieco inaczej (tabela 2).

Tabela 2. Formy odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec radców prawnych oraz aplikantów radcowskich <i>de lege lata</i>			
Działy	Przepisy kodeksu postępowania karnego mające zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym wprost	Przepisy kodeksu postępowania karnego mające zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym po odpowiednich modyfikacjach	Przepisy kodeksu postępowania karnego niemające zastosowania w postępowaniu dyscyplinarnym
	Rozdziały	Rozdziały	Rozdziały
Dział I	-	dział I	-
Dział II	-	2	1
Dział III	-	4, 8, 9	3, 5, 6, 7, 10
Dział IV	12, 18	11, 13, 14, 15, 16, 17	-
Dział V	19, 21	20, 22, 23	21 – art. 184 22 – art. 199a, 202, 203 23 – art. 208–210 24, 25, 26
Dział VI	-	-	27–32
Dział VII	-	33, 36a, 39	34, 35, 37, 38
Dział VIII	-	40–47	-
Dział IX	-	48, 49	50
Dział X	-	-	51–54a
Dział XI	-	-	55, 56
Dział XII	-	-	57–60
Dział XIII	-	-	61–67
Dział XIV	-	-	68–71
Dział XV	-	-	72–75

Jak widać z przedstawionych powyżej zestawień, różnica w zakresie odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko adwokatom oraz przeciwko radcom prawnym oraz aplikantom obu korporacji sprowadza się do wyłączenia możliwości zastosowania rozdziału 55 k.p.k. w postępowaniu przeciwko radcom prawnym.

Uwagę zwraca przy tym stosunkowo duża liczba przepisów kodeksu postępowania karnego mających zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym. W odniesieniu do obu zawodów prawniczych 4 rozdziały kodeksu postępowania karnego mają zastosowanie wprost, zaś w odniesieniu do postępowania dyscyplinarnego wobec adwokatów 21 rozdziałów (oraz dział I) stosuje się z odpowiednimi modyfikacjami

(w przypadku radców prawnych – 20 rozdziałów kodeksu postępowania karnego oraz dział I). Takie rozwiązanie należy uznać za całkowicie zbędne z punktu widzenia zarówno celów, jak i potrzeb postępowania dyscyplinarnego. Konkluzja ta nasuwa się w wyniku porównania postępowania dyscyplinarnego do postępowania karnego oraz z obserwacji obecnej kondycji polskiego procesu karnego, który powszechnie jest uznawany za długotrwały i nieefektywny, co wymusiło konieczność gruntownych zmian w obowiązujących przepisach kodeksu postępowania karnego.

Jak wynika z uzasadnienia projektu zmian do kodeksu postępowania karnego przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego, „obecny model postępowania karnego powoli wyczerpuje już swoje możliwości. Wobec struktury i natężenia przestępczości, a co za tym idzie charakteru postępowań prowadzonych przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, konieczne okazują się zmiany, których wprowadzenie powinno przeciwdziałać nadmiernej przewlekłości postępowań (...). Przyczyn tego niekorzystnego stanu rzeczy jest niewątpliwie wiele. Za najważniejsze Komisja uznała:

- odejście od kontrydiktoryjności postępowania sądowego na rzecz inkwizycyjnego wyjaśniania faktów sprawy w toku postępowania sądowego, a w konsekwencji nieprawidłowe rozłożenie ciężaru odpowiedzialności za wynik procesu,
- nadmierny formalizm (czy wręcz fasadowość) wielu czynności, który nie służąc zapewnieniu gwarancji procesowych uczestników postępowania, wydłuża procedowanie,
- zbędne angażowanie sędziów do czynności, które z powodzeniem mogą być dokonywane przez czynnik niesądowy,
- niewłaściwe realizowanie standardów konstytucyjnych²⁵.

W efekcie Komisja doszła do wniosku, że jest konieczna taka zmiana przepisów procesu karnego, która doprowadziłaby do przemodelowania postępowania jurysdykcyjnego w kierunku większej kontrydiktoryjności, stwarzającej najlepsze warunki do wyjaśnienia prawdy materialnej i najlepiej służy poszanowaniu praw uczestników postępowania, usprawnienia i przyspieszenia postępowania, dzięki stworzeniu prawnych ram szerszego wykorzystania konsensualnych sposobów zakończenia postępowania karnego i w szerszym zakresie wykorzystaniu idei sprawiedliwości naprawczej, usunięcia „fasadowości” postępowania, dzięki nowemu określeniu sposobu procedowania opartego na rezygnacji z szeregu czynności niesłużących ani wyjaśnieniu prawdy w procesie, ani poszanowaniu gwarancji uczestników postępowania, ani realizacji zasady sprawiedliwej represji, ukształtowania na nowo podstaw stosowania środków zapobiegawczych, w sposób zapobiegający ich nadmiernemu wykorzystywaniu w praktyce procesowej, a zarazem lepiej gwarantujący osiągnięcie podstawowego ich celu, jakim jest zabezpieczenie prawidłowego przebiegu postępowania, lepiej chroniący gwarancje procesowe oskarżonego, uzyskania pełnej zgodności rozwiązań kodeksowych ze standardami

²⁵ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, s. 3, <http://bip.ms.gov.pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/projekty-aktow-prawnych/>.

ujawniającymi się na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także usunięcia oczywistych i ujawnionych w orzecznictwie sądowym usterek obowiązującej regulacji²⁶.

Zakres stosowania kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym w obecnie obowiązującym modelu powoduje, że postępowanie to w równym stopniu jak proces karny staje się nieefektywne. Istnieje poważne ryzyko wystąpienia przewlekłości, która prowadzi do bezskutecznego upływu terminu przedawnienia orzekania, a w konsekwencji nieosiągnięcia celów postępowania dyscyplinarnego na skutek umorzenia postępowania. Wątpliwości budzi przede wszystkim zaliczenie do postępowania dyscyplinarnego dochodzenia prowadzonego przez rzecznika dyscyplinarnego oraz postępowania wykonawczego (art. 95c pr. adw.; art. 67 u.r.p.). Uznanie tych dwóch etapów za stadia postępowania dyscyplinarnego obliżuje organy dyscyplinarne do stosowania (w odpowiedniej formie) przepisów kodeksu postępowania karnego także w ich trakcie, co niepotrzebnie te etapy formalizuje i wydłuża. Dochodzenie powinno mieć formę uproszczoną (zapiskową), jego celem winno być uprawdopodobnienie popełnienia deliktu dyscyplinarnego przez obwinionego w stopniu uzasadniającym wniesienie wniosku o ukaranie do sądu dyscyplinarnego względnie podjęcie innego rozstrzygnięcia (umorzenia postępowania dyscyplinarnego). Także postępowanie wykonawcze nie powinno być etapem postępowania dyscyplinarnego, przede wszystkim z powodu odmienności kar dyscyplinarnych i sposobu ich wykonywania. Ustawodawca, jak się wydaje, sam zresztą przesądził o braku podobieństwa pomiędzy postępowaniem wykonawczym w procesie karnym oraz tym prowadzonym w postępowaniu dyscyplinarnym, nie przewidując możliwości odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu karnego wykonawczego w tej fazie. Pozostawienie postępowań dyscyplinarnych w tym samym kształcie, jakie wynikają z uregulowań prawa o adwokaturze i ustawy o radcach prawnych, bez wątplenia nie przyniesie spodziewanych rezultatów, a postępowania te nadal będą długotrwałe i nadmiernie sformalizowane.

W postępowaniach dyscyplinarnych przeciwko adwokatom i radcom prawnym bezwzględnie powinny mieć zastosowanie jedynie przepisy działu I k.p.k. regulujące problematykę naczelnych zasad procesu karnego oraz cztery pierwsze rozdziały działu V k.p.k., odnoszącego się do dowodów, a mianowicie: rozdział 19 „Przepisy ogólne”, rozdział 20 „Wyjaśnienia oskarżonego”, rozdział 21 „Świadkowie”, rozdział 22 „Biegli, tłumacze, specjaliści”. Uzupełnienie regulacji ustaw korporacyjnych o wskazane powyżej przepisy kodeksu postępowania karnego uważam za całkowicie wystarczające zarówno dla zabezpieczenia celów postępowania dyscyplinarnego, w tym dojścia do prawdy materialnej, jak i dla skutecznej ochrony praw uczestników tego postępowania, a to tym bardziej, że orzeczenie wyższego sądu dyscyplinarnego powinno zostać poddane kontroli sądowej.

5. PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza regulacji prawa o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych, a także dogmatyczna ocena reguł odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu

²⁶ Uzasadnienie..., s. 5–6.

postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym pozwala na określenie pożądanych kierunków nowelizacji ustaw regulujących wymienione postępowania dyscyplinarne w celu zapewnienia przejrzystego odesłania do odpowiedniego stosowania kodeksu postępowania karnego i ujednoczenia w tym zakresie praktyki sądów dyscyplinarnych.

1. Wskazane jest wprowadzenie identycznych regulacji postępowania dyscyplinarnego dla obu zawodów prawniczych, przy czym pożądanym kierunkiem byłoby przyjęcie w ustawie o radcach prawnych regulacji zawartych w prawie o adwokaturze, z zastrzeżeniem, że przepisy tej ustawy w obecnym kształcie również są niedoskonałe i wymagają korekty. Brak uzasadnienia, by w obu ustawach postępowanie dyscyplinarne było inaczej uregulowane. Nie dotyczy to kwestii materialnoprawnych, określających podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz definicji deliktu dyscyplinarnego. *De lege ferenda*, w przypadku połączenia zawodu adwokata z zawodem radcy prawnego, nieodzowne będzie ujednoczenie także zagadnień materialnych.

2. Konieczna jest zmiana przepisów obu ustaw regulujących problematykę przedawnienia karalności i ścigania deliktów dyscyplinarnych, które jednocześnie wypełniają znamiona przestępstwa, tj. art. 70 u.r.p. i art. 88 pr. adw. Obecna systematyka tych przepisów wyłącza w zasadzie możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej sprawców poważnych przestępstw (zbrodni oraz występków zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej 3 lat), ponieważ karalność przewinienia dyscyplinarnego ustaje, bez żadnych wyjątków, z upływem 5 lat.

3. Niezbędne jest ograniczenie etapów postępowania dyscyplinarnego w obu ustawach wyłącznie do postępowania przed sądem dyscyplinarnym. Dochodzenie prowadzone przez rzecznika dyscyplinarnego powinno mieć charakter dochodzenia zapiskowego, odformalizowanego, jego celem powinno być uprawdopodobnienie popełnienia przewinienia dyscyplinarnego oraz ustalenie dowodów (źródeł dowodowych), które będą przeprowadzone na rozprawie. Czynności dochodzenia winny ograniczać się do czynności nieprocesowych; przesłuchanie świadka i obwinionego powinno mieć formę nieformalnego rozpytania. Tylko w wyjątkowych wypadkach mógłby być przeprowadzony dowód ścisły w postaci opinii biegłego, jeśli stwierdzenie zaistnienia przewinienia dyscyplinarnego uzależnione byłoby od wiadomości specjalnych (np. w przypadku zarzutu plagiatu), zaś ustalenie tej okoliczności w inny sposób byłoby niemożliwe lub prowadziłoby do przewlekłości rozprawy z powodu konieczności jej wielokrotnego odraczenia.

4. Artykuł 73 u.r.p. określa, że członkowie sądów dyscyplinarnych podlegają wyłącznie przepisom prawa, podczas gdy art. 89 ust. 1 pr. adw. stanowi, że sąd dyscyplinarny w zakresie orzekania jest niezawisły. Ponieważ, jak wynika to z obszernego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, atrybut niezawisłości przynależy wyłącznie sądom w rozumieniu art. 175 Konstytucji RP, potrzebna jest korekta art. 89 ust. 1 pr. adw. i przyjęcie regulacji identycznej jak art. 73 u.r.p.

5. Zasadne jest wprowadzenie do obu ustaw korporacyjnych możliwości odpowiedniego stosowania przepisów części ogólnej kodeksu karnego. Obecnie jego

przepisy stosuje się poprzez odwołanie do art. 2 § 2 k.p.k., co wydaje się rozwiązaniem zdecydowanie niewystarczającym.

6. Konieczna jest zmiana norm art. 74¹ u.r.p. oraz art. 95n pr. adw. przez skonkretyzowanie przepisów kodeksu postępowania karnego mających odpowiednie zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym. Dla przykładu przepis art. 74¹ u.r.p. oraz art. 95n pr. adw. mógłby brzmieć:

„W sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale w postępowaniu przed sądem dyscyplinarnym stosuje się odpowiednio przepisy części ogólnej kodeksu karnego, a także przepisy działu I oraz rozdziałów 19–21 kodeksu postępowania karnego”.

7. Niezbędne jest bardziej szczegółowe uregulowanie w ustawach korporacyjnych przebiegu postępowania przed sądem dyscyplinarnym (w szczególności rozprawy). Obecnie przeprowadzenie rozprawy dyscyplinarnej wymaga „uzupełnienia” regulacji odpowiednimi przepisami kodeksu postępowania karnego. Kształt rozwiązań zawartych w kodeksie postępowania karnego w odniesieniu do postępowania przed sądem I instancji sprawia jednak, że postępowania dyscyplinarne są przewlekłe i długotrwałe.

Summary

Katarzyna Dudka – *Applying the Code of Criminal Procedure in disciplinary proceedings regulated in statutory law: the Act on Barristers and the Act on Legal Counsels*

The provisions of the Act on Legal Counsels and the Act on Barristers regulate the grounds for disciplinary liability of barristers (Polish: adwokat) and legal counsels (Polish: radca prawny) and trainees in both these professions, as well as define the disciplinary procedure. In matters not regulated in these instruments, Art. 741 ALC and Art. 95n AB make references to applying mutatis mutandis the provisions of the Code of Criminal Procedure. Application mutatis mutandis means applying the Code's norms in disciplinary proceedings, either directly or with appropriate modifications, or refusing to apply the provisions of the Code of Criminal Procedure.

In the current form of 'disciplinary regulations' as many as 26 chapters of the Code of Criminal Procedure apply directly or with appropriate modifications, which makes disciplinary proceedings lengthy and inefficient.

De lege ferenda it is necessary to change the form of disciplinary proceedings in the Act on Legal Counsels and the Act on Barristers, as well as to limit the applicability of provisions of the Code of Criminal Procedure to Section I and chapters 19–21, which regulate the issues of evidence.

It should also be advocated that provisions of the General Part of the Criminal Code should apply mutatis mutandis in disciplinary proceedings against barristers and legal counsels. Currently, its provisions are applied by reference to Art. 2(2) CPC, which solution seems definitively insufficient.